

1

יהושע פרק ה'

יבמות דף עא עמוד ב

ובמדבר מאי טעמא לא מהול? איבעית אימא: (אם תרצה לומר) משומ חולשא דאורחא; (משום חולשת ההליכה בדרך) איבעית דתניא: כל אותן ארבעים שעשה להו רוח צפונית, לא נשבה להם רוח צפונית. מאי טעמא (מה הטעם)? איבעית אימא: (אם תרצה לומר) משומ דנוזלֵם הוּא, ואילו בעית אימא: (אם תרצה לומר) דלא נבדור (שלא יתבדרו) ענייני כבוד. א"ר פפא: הלך, יומה דעתבא (יום מעונן) יומא דשותא (או יום שרבן) - לא מחלין בה ולא מסוכרין בה; (לא מקיימים בו דם) והאידנא דדשו בה ובביס (תהילים קט"ז) שומר פתאים ה'.

ת"ר: כל אותן ארבעים שעשה יישראל במדבר, לא היה يوم שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה, שנא': **"יב+ ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגוי"**. מי תלמודא? **הא קמ"ל**, דעת רצון מילתא היא.

1. מסכת מגילה דף ג.

כך"י
המן ציטטוס נ"ר – במתוך קהן עמה כהן מ"ט למין תחלת לבני טමלהך, קהן צען דבניהם: למן, ככלמל כתהעכיב טיט, טה לבן לאקליב ממי שליך וכעלאם לומן, וגתקתמת נמליכת קערל הנס קלון זמן מלאממה צללה [מקתמתך].
ועכטיא – קהן לילא, טה לבס לעסוק נטוליה, קאגי חוגם נטמים לבילה.
עתה כהן – על כל עכטיאו.
מי ולן יוקען צללה הארץ בטוך עמוק – לנו כלוחו צללה כהנית, הלא צללה קדר על טני, וכלי קלים: מיל חזק יוקען מלכין, וככנה לילה להר במנור – עמק נטולא.
אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה.

ועובדה (קדיגנות) חמורה מתלמידו תורה? – והכתוב (יהושע ה') ויהי בהיות יהוה ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגידו [זוגו] וישתחוו (לאפי). והכי עביד הרב? (ויאך עשה נזוי?) והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שייתן שלום לחבירו בלילה, חיישין שהוא שוד הוא! אני התם דאמר לי כי אני שר צבא ה' – ודולם משקרי? – גמירי דלא מפרק שם שמיים לבטלה. אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין בין העربים, ועכשוו בטלתם תלמוד תורה! – אמר לו: על איזה מהן באתי מיד (יהושע ח') וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.

2. ספר שמות פרק כג

(ב) הנה אָנֹכִי שְׁלַחֲתִי מֶלֶךְ לְפָנֶיךָ לְשִׁמְךָ בְּדָרֶךְ וְלְהַבְיאֶךָ אֶל הַמִּקְוּם אֲשֶׁר חָנַתִּי: (כא) הַשְׁמֵר מִפְנֵי וְשָׁמֵעַ בְּקָלְלוֹ אֶל תִּפְרַר בָּוֹ כִּי לֹא יִשְׁאַל לְפָשָׁעָכֶם כִּי שְׁמֵי בְּקָרְבָּו: (כב) כִּי אִם שְׁמוֹעַ תְּשֻׁמְעַ בְּקָלְלוֹ וְעִשְׂתָּה כָּל אֲשֶׁר אָדָבָר וְאִיבְּטָה אֶת אִיבְּקָה וְצָרְתִּי אֶת צָרְךָ: (כא) כִּי גַּלְגַּל מְלָאֵיכֶם לְפָנֶיךָ וְהַבְיאֶךָ אֶל הַאֲמָרִ וְהַחֲתִיא וְהַפְּרָאִי וְהַכְּנָשִׁנִּי הַחֲמִי וְהַבְּשִׁרִי וְהַכְּתָרִי: (כד) לֹא תִשְׁתַּחַוו לְאֶלְהִים וְלֹא תְעַבְּדָם וְלֹא תִשְׁתַּחַוו כְּמַשְׁיחָם כִּי הָרָס תְּהָרֵס וְשָׁפֵר תְּשָׁבֵר מִצְבָּתָיהם: (כה) וְעַבְּדָתֶם אֶת יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם וְבָרַךְ אֶת לְחֹמֶר וְאֶת פִּימִיק וְהַסְּלָטִי מִפְתָּחָה מִקְרָבָה:

3. רמב"ן שמות פרק כג

(כ) הנה אָנֹכִי שׁוֹלֵח מֶלֶךְ לְפָנֶיךָ – כאן נחכשו שעתרין לחטא ושבינה אומרת כי לא עלה בקרבך (להלן לג). כי שמי בקרבו, מחברך לדאש המקרא, השמר מפנינו כי שמי משוחח בקרבו. ורבותינו דרשו (סנהדרין לח ב') וזה מטהרין ששמו רבנו, מטהרין בגימטריא שרי. לשון רשי. ובאליה שמות רבה (לב ז) וראיתי גם כן יש מי שדורש כך שזה על דבר העגל.

ויש לשאל שהורי הגזורה היא לא נתקינה, שהקב"ה אמר לו ושלחתי לפניך מלך כי לא עלה בקרבך (להלן לג ב ג), ומשה בקש עליה רחמים ואמר אם אין פניך הולכים אל העלנו מזה, ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעניך אני ועמן הלא בכלכך עמו (שם טו - טז), ונתרצה לו הקב"ה ואמר לו גם את הדבר הזה אשר דברת עשה (שם יז). וכך אמרו (סנהדרין שם) דאפילו בפرونקא לא קבלינה, דכתיב אם אין פניך הולכים אל העלנו מזה: והזושובה לפי הדעת הותא, כי הגזורה היא לא נתקינה עם משה בימי, והוא מה שאמר (להלן לג טז) ונפלינו אני

ועמק, ואמר (שם יז) כי מצאת חן בעני וארעך בשם, ועוד אמר (שם לד) וראה כל העם אשר אתה בקרבו, אבל לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה יז) וכי בהיות יהושע כיריחו ישא עינוי וירא והמה איש עומר לנגדו ותרכו שלופה בידיו ויאמר לו הלו אתת אס לזרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא הארץ עתה באתי. ושם תראה ששאלו יהושע מה אדרוני מדבר אל עברו (שם יז), ולא צוה דבר שנגלה אליו בעבורו, אלא שאמר לו של נעלך מעל גליליך (שם טו), ולא בידר למה בא. אבל היהת המורה להודיע אותו כי מעתה יהה מלאך שלוחת לפניהם לנצח בבאים במלחתה. וזהו שאמר עתה באתי (שם יז). וכן אמרו בתנומא (ייח) אני הוא שבאתי בימי משה רבך ורחחה אותי ולא רצחה שאלך עמו. ומפורש אמרו (בשםו"ר לב ג) בטל שלא ימסרו להם שר כל ימי משה, וכיוון שמת משה חור אותו השר למקומו, שכן יהושע רואה אותו, שנאמר והוא בהיות יהושע ביריחו ויאמר לא כי אני שר צבא הארץ עתה באתי, וכך נאמר הנה אנני שלוח מלאך:

ועל דרכ האמת, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא המלאך הגואל (בראשית מה טז) אשר השם הגדול בקרבו, כי בית ה' צור עולמים (ישעה כו ד), והוא שאמר אנסי האל בית אל (בראשית לא יג), כי דרך המלך לשכון בביתו, ויקראנו הכתוב מלאך בעבר היהת כל הנוגת העולם הזה במרה ההיא. וברותינו אמרו (סנהדרין לח ב) כי הוא מטהרונו, והוא שם למורה הזדוק. וכבר פרשטי זה בסדר בא אל פרעה (עליל טו יז), והטעם אשר ולהביאך אל המקום אשר הכנוי, הוא בית המקדש, כדכתיב מקdash ה' כוננו ידיך (עליל טו יז), והטעם אשר הכנויתי לי, להיות בית קדשי ותפארתי כי שם הכסא שלם. ועוד אזכיר (להלן כד א) כונתם בשמו כשם רבו, והנה קולו הוא קול אללים חיים, והמצווה לשמוע בקולו מפני הנביאים, או הטעם שלא יקצטו בנטיעות וייעצטו תורה שבבעל פה, כגון שורשו (פתיחות איכה רבתי ב) ואת אמות קדוש ישראל נאצוו (ישעה ה כד) זו חורה שבבעל פה. והנה פירושו ושמע בקולו (פסקוק כא לדבר), וכן אמר כי אם שמווע חממע בקולו ועשה כל אשר דבר (פסקוק בכ). ואונקלוס רמז זה, שתרגם ארי בשם מיריה, כי בו ידבר:

4. העמק דבר על שמות פרק כג פסוק כ
הנה אנסי שלוח מלאך וגוי. פרש"י כאן נתבשרו שעתידין לחוטוא כו' ורחחה הרמב"ן. שהרי לא נתקיים גורה זו עפ"י בקשת משה. מש"ה פי' הרמב"ן זל' דקאי על מלאך שהליך עט יהושע. וגם זה אינו נכון. חזדא דלשמרך בדרכ אין במשמעות על בית א"י אלא על דרך הילוקם בדבר.

וגם מה שישים המקרא ולהביאך אל המקום אש הכנוי. משמעו דוקא בית הבחירה דעל כל אה"ק לא שייך לשון המקום. אלא הארץ. ולהלן מדובר בבייטם לארץ. וכן מבואר ביחס הבאות אל המקום הנבחר בלחמ"ק. וא"כ אינו מובן מאי שיקנות זה העניין שבית הבחירה לכאנ. אבל באמות גם פרש"י גם פי' רמב"ן אי' ברבה פ' זו. וגם רשי"י כיוון שהעגל גורם לכך בדור שאחר משה. אבל חז"ל לא פי' כן אלא דרך כונה שנייה.

אכן פשט הכתובים הוא אשר העלה הרמב"ן כאן על דרך האמת. הוא הפשט הנקון בזה העניין. אלא שייש לפניו ולבדאו. ומתחילה יש לבאר הא שכתוב בפ' בשלה ויסע מלאך האלים החולק לפניהם וגוי. והלא מקרה מפורש וה' הולך לפניהם וגוי ולא מלאך.
אלא תדע בכל זה דמלכותה דרקיעא כמלכותה ארעה. המלך שומר את עמו מכל צר ואויב. וגם רואה למלאות מחסורים. והכל עושה עפ"י רוח ע"י אנשים ממונים על כל פרט בשט המלך אכן יש עת רצון או שעה נחוצה שהמלך מתחילה בעצמו בקרוב עמו ועשה מלחמותיהם וגם צורכייהם. ומכל מקום אין המלך הולך יחידי לעולם כדי בפרק דר"א והובא בר"ן כתובות פ"א. אלא תמיד הולך לימינו שם רם ומתחנשא על הממוןיהם תמיוחדים איש על צבאו. וכל מה שהמלך מדבר הרי הוא אומר לשם שבימינו ואומר בשמו. וזה דומה ממש לדבר המלך עצמו שהרי מפיו הוא מדבר. והמתרה דבריו עונשו חמור מן המורה דבר איזה ממונה ע"ג שוגם הוא מנהיג משרותו בשם המלך מכ"מ הרי אין המלך לפניו. ובemo כן מלכותה דركיע שתקב"ה משגיח על ישראל עמו ועבדיו. הן להרעיע אוניבס הן לפונסטם. ומכל"מ עפ"י רוח נעשה הכל ע"י שרי מעלה הממוןיהם ממנו ית' אי על צבאו בשם ה' וב להשחותו. כדכתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וגוי' וכן הוא בצריכי פרונסט ישראלי ויבואר עוד בפ' תשא בעורו ית'. אכן בצתת ישראל ממצרים ה' ה' הולך לימיינו של השכינה כ"ג. והנה יש כמה הפרושים בין המלך הממוני מה קב"ה בין המלך החולק בצדיו ית'. ובא הקב"ה להודיע למשה להזהיר את ישראל האיך יתנהגו בזה המלך לפי צורך השעה ולדורות בעת שיזומן עת כזה כאשר יבא. ואמר הנה אנסי שלוח. ולא אמר הגני שלוח. כמו ואני הגני מביא וגוי. וכן הרבה. אלא מודיע שאنبي בכל כבודו ית' מתחלך עם המלך. וכיב"ז דקדקנו לעיל ר' כ"ט ע"ש:

לשمرך בדרכך. דיק דוקא לזה הפרט. דכמו במלכותה דארעה בשעה שהולך המלך בכבודו. וברצונו להפיק רצון וטובה למי שהוא. פעם אומר לשם שבימינו ליתן וזה ג'כ' כמעט דומה ליד המלך בעצמו. ופעם נתון בידו ממש. וזה כבוד שאין למעלה ממנו.